Maria LILIBAKI - AKAMATI

ARISTOTELOVA ŠOLA V MIEZI¹

V tej prelepi pokrajini v okrožju Ematija, kjer se odvija prva prireditev v okviru kulturne olimpijade v naših krajih, mednarodni simpozij o Aristotelu, je v antiki stalo cvetoče mesto Mieza, ki je razcvet doživljalo zlasti v obdobju moči makedonskega kraljestva, tj. od 4. do 2. stoletja pr. Kr.

Arheološko najdišče v Miezi sta v 19. stoletju odkrila francoski popotnik Delacoulonche in danski arhitekt Kinch, vendar so se sistematične raziskave začele šele v petdesetih letih 20. stoletja. Hkrati z njimi so v okviru zasebne in javne pobude potekala zaščitna dela arheološkega najdišča.

Najstarejše arheološke najdbe na področju segajo v 2. tisočletje pred Kr., v čas pozne bronaste dobe, neprekinjena naselitev pa izpričana od pozne klasične dobe (4. st. pr. Kr.) do rimskega in zgodnjekrščanskega obdobja. Arheološki ostanki, ki so bili najdeni na področju med Nauso in občino Antemija pričajo, da so v okolici Mieze obstajale vasi in posesti, pa tudi obsežna pokopališča z monumentalnimi grobnicami, po zaslugi katerih je področje postalo znano v širši mednarodni strokovni javnosti.

Iz obdobja stare Mieze so izkopali dele monumentalnih javnih zgradb in gledališče iz pozne helenistične dobe. Razcvet, ki ga je mesto doživljalo v helenistični in rimski dobi, se odraža tudi v razkošnih bivališčih in vilah, podobnih tistim, ki so bile izkopane v krajih Kamara in Baltaneto blizu Nause.

Šest makedonskih grobnic, ki so bile najdene zunaj mestnega obzidja, je ležalo na obeh straneh ceste, ki je povezovala Pelo, prestolnico makedonskega kraljestva, z Miezo. Grobnice, ki so pripadale uglednim predstavnikom lokalne skupnosti, predstavljajo s svojimi čudovitimi freskami pomembne primerke nagrobnega slikarstva, o katerem nam v zadnjih letih dragocene podatke prinašajo prav najdbe na makedonskih tleh.

Enačenje Mieze s področjem, ki se razteza od današnjega naselja Kopanos do Levkadije in od Nause do Hariese, temelji na filoloških

¹ Naslov izvirnika: Λιλιμπάκη-Ακαμάτη, Μαρία: »Η Σχολή του Αριστοτέλους στη Μίεζα«, v: Aristotle Today, ed. Koutsouris, A., Naoussa: Demos Naoussis 2002, str. 41–48.

Slika 1: Nausa – Aristotelova šola. Vir: Δημοτική επιχείρηση τουρισμού Νάουσας, Ξενοδοχείο BEPMION: Νάουσα.

pričevanjih in na arheoloških dokazih, največ zaslug zanj pa ima profesor F. Petsas. Ime Mieza se omenja v številnih filoloških in epigrafskih virih, vendar pa je odločilni vir Plutarhovo pričevanje, ki v Aleksandrovem življenju omenja Nimfej blizu Mize, kjer je Aristotel na željo makedonskega kralja Filipa II. posvetil mladega Aleksandra ter druge sinove aristokratskih družin v filozofijo, umetnosti in matematiko, in kjer so bili do njegovih dni ohranjeni kamniti sedeži in senčne sprehajalne poti. Potem ko je profesor F. Petsas identificiral tri votline, ki so jih odkrili na najdišču Isvorja pri Nausi, kot Nimfej in Aristotelovo šolo, je bila široko sprejeta tudi razlaga, da najdišče predstavlja staro Miezo.

Kraj, kjer se nahajajo tri votline, ki so služile kot Nimfej, se nahaja v prelepi okolici, poleg Nimfeja pa je bilo najdenih še nekaj drugih arheoloških ostankov, in sicer temelji stebrišča v obliki črke Π, na katerih so stali jonski stebri. Na navpični steni v zadnjem delu stebrišča je moč razločiti luknje, ki so služile kot nastavki za strešne trame; opeko so prenesli v arheološki muzej v Verii.

Votline so verjetno služile Aristotelovim učencem za bivališča, medtem ko je v senčnem stebrišču, katerega nastanek sega v čas približno po letu 350 pr. Kr., veliki filozof, kot se zdi, učil etiko in politiko, medtem ko se je s svojimi učenci sprehajal po zelenih stezicah v neposredni bližini vodnih izvirov.

Površine, vklesane v živo skalo, ki sega v višino večkrat tudi do 9 metrov in pol, so odkrili med odstranjevanjem rastlinja, in se raztezajo v

dolžini približno 500 m. Te površine, ki so v skalo vklesane prav posebej skrbno, so napravljene v obliki niš in prizidkov, in včasih služijo kot delovni prostori, spet drugač pa v obliki daljše sprehajalne poti omogočajo prehod iz enega prostora v drugega.

Na kraju, kjer se danes odvija otvoritvena svečanost simpozija, je v letih 1965, 1966 in 1968 izkopavanja vodil prof. F. Petsas. Ena izmed dveh votlin v bližini, južna, ima polkrožen vhod in v skalo vklesane stopnice, medtem ko notranjost ni posebej oblikovana. Niže spodaj lahko vidimo bogate vodne izvire, ki se stekajo v manjšo rečico, ki teče vzdolž pečine z vklesanimi prostori. Vmes med vodnimi izviri so opazni dobro grajeni zidovi, katerih namembnost še ni razložena, in čakajo na začetek izkopavanja. To območje povezujejo z vodnimi izviri v skalo vklesane stopnice, medtem ko ozka stezica, ki se začne severno od tod po približno 80 metrih, vodi v drug odprt prostor, ki prav tako še ni bil raziskan. Tudi tu leži votlina, ki je večja od prvih dveh, in kaže številne sledove človeške dejavnosti. Ézoblikovana sta dva vhoda. Eden izmed njiju, v katerega so z odločnimi potezami vklesani podboji, je verjetno imel vhodno stebrišče (προστώ). V votlini levo od vhoda sta dve niši, notranjost je živahno prostorsko razčlenjena. Ima več polkrožnih odprtín in na sredini stropa

Slika 2: Nimfej – kraj Aristotelove šole v Miezi. Vir: Faridis, K./Valsamidis, E.: Vergina - Levkadia (Naousa), Thessaloniki: Rekos, s. a. , str. 76–77. © A. REKOS Ltd, 13 Ag. Mina Str., Thessaloniki, Greece.

Slika 3: Nimfej v Miezi. Vir: Romiopoulou, K.: *Λευκάδια - Αρχαία Μίεζα* (Levkadia, Arhaia Mieza), *Ταμείο Αρχαιολογικών πόρων και απαλλοτριώσεων, Υπουργείο πολιτισμού, Αθήνα 1997*, sl. 5, str. 13. © *Ταμείο Αρχαιολογικών πόρων και απαλλοτριώσεων, Διεύθυνση Δημοσιευμάτων, Αθήνα, Ελλάδα.*

odprtino za prezračevanje. Nekoliko severneje se nahaja še tretji plato, ki je manj pravilne oblike.

Kot je bilo omenjeno zgoraj, predstavlja sistem v steno vklesanih niš in prizidkov neprekinjeno sprehajalno pot z vmesnimi prostori, ki služijo počitku in sakralnim namenom. Lokacija je bila izbrana zelo preudarno. Lega je idealna, proti jugovzhodu, vse potrebne priprave pa so razpostavljene na enem samem kraju z bogatim rastlinjem in obilico vode, ki mu povrhu vsega zavetje nudi Vermejski masiv. Kraj je idiličen in tako zelo značilen za »ljubko Ematijo«, kakor deželo imenuje Homer (Il. ☞ 226).

Delacoulonche je bil prvi, ki je na svojem obisku Makedonije sredi minulega stoletja odkril veliko votlino, jo upodobil v svojem potopisu, in našel povezavo z votlino, ki se po Plinijevem poročilu nahaja zunaj Mieze. Prav tako Delacoulonche je povezal kraj, ki ga omenja Plinij, s krajem iz Plutarhovega Aleksandrovega življenja, in ga identificiral kot današnja Miezo. Na drugem mestu v svoji knjigi opisuje arhitekturne ostanke, ki jih je po sto letih izkopal Petsas. Gre za stanovanjske četrti in votline, kjer so

Slika 4: Nimfej v Miezi, 4. st. pr. Kr. – Helenistična doba. Načrt tlorisa. Vir: Romiopoulou, K.: *Λευκάδια - Αρχαία Μιέζα* (Levkadia, Arhaia Mieza), Ταμείο Αρχαιολογικών πόρων και απαλλοτριώσεων, Υπουργείο πολιτισμού, Αθήνα 1997, sl. 5, str. 13. © Ταμείο Αρχαιολογικών πόρων και απαλλοτριώσεων, Διεύθυνση Δημοσιευμάτων, Αθήνα, Ελλάδα.

imeli svoje delavnice rokodelci, katerih dejavnost se povezuje z bogatim vodnim virom bližnje reke.

Potem ko je F. Petsas odkopal arhitekturne ostanke, ki jih je datiral v čas Filipa II., je izrazil domnevo, da je bil tu kraj, ki ga je Filip izbral za bivališče svojega sina Aleksandra in njegovega učitelja Aristotela. Razlaga je danes široko sprejeta. Velika votlina gotovo predstavlja – o tem priča skrbna obdelava z vhodnim stebriščem (προστώ), z nišami in s prehodi, vsekani v skalo – svet kraj, ki je bil posvečen čaščenju Nimf, saj v neposredni bližini na dan prihaja vodni izvir. Zato je v celoti upravičena razlaga, da predstavljajo stebriščne zgradbe v soseščini Nimfeja prostore slovite šole, kjer je Aristotel poučeval Aleksandra. Plutarhove 'senčne' sprehajalne poti so najverjetneje sprehajalne poti, o katerih je bilo govora zgoraj. Na njih si je učitelj s svojimi učenci na sprehodih z više ležečih krajev in stran od trušča sosednjih mestnih središč ogledoval osupljivo lepo pokrajino. Ob tem ne gre pozabiti na neko drugo sprehajalno pot, v Aristotelovi šoli v Atenah. Moje osebno prepričanje je, da bi bilo treba v sodelovanju z arheologi, ki vodijo izkopavanja Aristotelovega Likeja v Atenah, organizirati strokovno srečanje arheološkega značaja na temo Aristotela, da bi arheološke najdbe z obeh najdišč postale širše znane in da bi se napravila primerljiva analiza.

Po koncu izkopavanj, ki jih je vodil F. Petsas, je arheološko najdišče v Miezi, kjer se nahaja Aristotelov šola, prvič leta 1989 uredil 17. urad za predzgodovinsko in klasično arheologijo pod vodstvom arhitekta urada, K. Trohidisa. Za topografijo so poskrbele odgovorne službe občine Nausa.

Nova ureditev najdišča se je začela leta 2000, končana pa je bila leta 2001. Nadzoroval jo je isti arhitekt, znaten pa je bil tudi prispevek občine Nausa, predvsem v obliki osvetljave najdišča, in deloma tudi v obliki drugih prispevkov. Najlepše se zahvaljujemo tako občini Nausa za iskreno zanimanje, ki so ga pokazali ob urejanju tako pomembnega arheološkega najdišča, in za zgledno sodelovanje, kakor tudi celotnemu osebju naše službe, ki se je zadnja dva meseca neumorno in brez predaha trudilo, da bi zaključili s posegi, ki so do popolnosti usklajeni z arheološkim značajem najdišča. Slednje je opremljeno tudi z ustrezno infrastrukturo za sprejemanje organiziranih skupin obiskovalcev.

Prevedla dr. Jerneja Kavčič

BIBLIOGRAFIJA

- DELACOUILONCHE, Mémoire sur le berceau de la puissance Macedonienne (1887).
- Πέτσας Φ., Ανασκαφαί Ναούσης, ΠΑΕ 1965, 39sl., ΠΑΕ 1966, 30sl., ΠΑΕ 1968, 65sl.
- PLINIJ, NH IV, 34, XXXI, 30.
- Πλούταρχος, Βίοι Παράλληλοι, Αλέξανδρος VII, 3.
- Μ. Σιγανίδου-Κ. Τροχίδης, Η Σχολή του Αριστοτέλη στη Μίεζα, ΑΕΜΘ 4, 1990, 121sl.
- STEFANI, O., Funde und Befunde aus dem Nymphaion von Miesa bei Naoussa in Makedonien, 1991.